

Otizm Spektrum Bozukluğu El Kitabı

Otizm Spektrum Bozukluğu ile İlgili Merak Ettiğiniz Her Őey

Otizm Spektrum Bozukluğu El Kitabı

*Bu yayın TANAP tarafından Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları kapsamında finanse edilmiştir.
Bu yayının içeriğinden yalnızca Tohum Otizm Vakfı sorumludur, yayın içeriğinin herhangi bir şekilde
TANAP'ın görüşlerini yansıttığı sonucu çıkartılamaz.*

İÇİNDEKİLER

- Otizm Spektrum Bozukluğu Nedir?
- Çocuğunuzun Hangi Davranışları İçin Bir Değerlendirme Gerekli Olabilir?
- Otizm Spektrum Bozukluğu Belirtileri Nelerdir?
- Otizm Spektrum Bozukluğunun Tanısı Nasıl ve Kimler Tarafından Konur?
- Otizm Spektrum Bozukluğunun Diğer Özellikleri Nelerdir?
- Otizm Spektrum Bozukluğunun Tedavisi Var mıdır?
- Özel Eğitim Nedir?
- Sizi Bekleyen Zorluklar ve Yapabilecekleriniz
- Eğitimin Planlanması
- Yaşlara Göre Eğitim Olanakları

Yalnız Değilsiniz...

Çocuğunuzun iletişiminin ve sosyalleşmesinin akranlarından geride olduğunu, insanlarla genellikle göz teması kuramadığını, ismini söylediğinizde dönüp bakmadığını, gözlerinin bir şeye uzun uzun takılıp kaldığını ya da bir nesneyi uzun süreler incelediğini ve salladığını; onun yaşıtlarından farklı davranışları olduğunu gözlediğinizde, bir ebeveyn olarak kaygı duyabilirsiniz. Otizmliliğinden şüpheleniyorsanız, en yakın zamanda bir uzmana danışmalısınız. Unutmayın, erken tanı ve özel eğitim desteği ile otizmliliğinden bir çocuk toplumda bağımsız bir birey olarak yerini alabilir ve zamanla gelişim gösterebilir. Ancak unutmayalım ki otizmden etkilenen her birey farklı özellikler sergilemektedir. Otizm ile yaşamın getireceği zorluklarda sizlerin yanında olmak ve sizi doğru yönlendirmek amacıyla hazırladığımız '*Otizm Spektrum Bozukluğu El Kitabı*'ni sizlere sunuyor ve yalnız olmadığınızı hatırlatmak istiyoruz.

Otizm Spektrum Bozukluğu Nedir?

Otizm spektrum bozukluğu, doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir nörogelişimsel bozukluktur. Otizmin, beynin yapısını ya da işleyişini etkileyen bazı sinir sistemi sorunlarından kaynaklandığı sanılmaktadır. Bu kitapçıkta otizm spektrum bozukluğu için kullanım kolaylığı nedeniyle zaman zaman otizm terimi kullanılmıştır.

Otizm Spektrum Bozukluğunun Nedeni Nedir?

Bugün, otizm spektrum bozukluğuna neyin neden olduğu bilinmemekle birlikte genetik temelli olduğuna ilişkin bulgular vardır. Ancak hangi gen ya da genlerin sorumlu olduğu henüz bilinmemektedir. Çevresel faktörlerin de otizme yol açabildiğine ilişkin görüşler vardır. Hem genetik temellerin hem de çevresel faktörlerin etkileri üzerine çok sayıda araştırma yapılmaktadır.

Otizmin çocuk yetiştirme özellikleriyle ya da ailenin ekonomik koşullarıyla hiçbir ilişkisi yoktur; bu nedenle otizme spektrum bozukluğu her çeşit toplumda, farklı coğrafyalarda, ırkta ve ailede rastlanmaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu, günümüzde zihinsel yetersizlikten sonra en sık rastlanan nörogelişimsel yetersizliktir. Dünyada otizm spektrum bozukluğunun görülme sıklığı 68'de birdir. Dolayısıyla, lkemizde de her 68 çocuktan birinin otizmden etkilendiği düşünülmektedir. Ayrıca, otizmin erkek çocuklarındaki yaygınlığı, kızlardan 5 kat fazladır. Her 54 erkek çocuktan birini ve 252 kız çocuğundan birini etkilediği kabul edilmektedir.

Çocuğunuzun Hangi Davranışları için Bir Değerlendirme Gerekli Olabilir?

Eğer çocuğunuz:

- Başkalarıyla göz teması kurmuyorsa ya da çok kısıtlı göz teması kuruyorsa,
- İsmi söylediğinizde bakmıyorsa,
- Söyleneni işitmiyor gibi davranıyor, yanından uzaklaşınca fark etmiyor, sizi aramıyorsa,
- İşaret ederek gösterdiğiniz bir şeye bakmıyorsa,
- Sizin yüz ifadelerinize kısıtlı tepki veriyor, siz gülünce geri gülmüyorsa,
- Taklit etmiyorsa ya da çok sınırlı taklit becerisi var ise,
- Hayali oyun oynamakta zorluk çekiyorsa,
- Gözleri bir şeye takılıp kalıyorsa,
- Parmağıyla işaret ederek istediği şeyi göstermiyorsa,
- Oyuncaklarla amacına uygun oynamayı bilmiyorsa,
- Akranlarının oynadığı oyunlara ilgi göstermiyorsa ve katılmıyorsa,
- Konuşmada akranlarının gerisinde kalmışsa ya da garip biçimde konuşuyorsa,
- Bazı sözleri tekrar tekrar ve ilişkisiz ortamlarda söylüyorsa,

- Sallanmak, çırpınmak gibi garip hareketleri varsa,
- Hep kendi bildiğince davranıyorsa,
- Bazı eşyaları döndürmek, sıraya dizmek gibi sıra dışı hareketler yapıyorsa,
- Günlük yaşamındaki düzen ve rutin değişikliklerine aşırı tepki veriyorsa bir hastaneye başvurmanız ve çocuğunuzun otizm spektrum bozukluğu açısından değerlendirilmesini istemeniz gerekebilir.

Otizm Spektrum Bozukluğunun Belirtileri Nelerdir?

Dış görünüşleri ile diğer çocuklardan farklı olmayan otizimli çocuklar davranışlarıyla diğer çocuklardan ayrılır. Otizm iki temel alanda davranış sorunlarıyla kendini gösterir:

A. Sosyal İletişim ve Sosyal Etkileşim

- 1.** Göz kontağı kuramama, vücut dilini anlamama ve kullanamama, parmakla işaret ederek gösterme gibi jestleri anlama ve kullanmada yetersizlik, yüz ifadelerinde ve sözel olmayan iletişimlerinde sınırlılık gibi sosyal etkileşim kurma amacıyla kullanılan sözel olmayan iletişim davranışlarında yetersizlik,
- 2.** Karşılıklı konuşma başlatma ve sürdürmede yetersizlik, ilgileri ve duyguları paylaşmada sınırlılık, sosyal iletişim başlatma ya da sosyal etkileşime tepkide bulunmada yetersizlik gibi karşılıklı sosyal-duygusal tepkilerde yetersizlik,
- 3.** Sosyal bağlamlara uygun davranamama, hayali oyun oynayamama, arkadaş edinememe ve akranlarına karşı ilgisizlik gibi ilişki kurma, sürdürme ve ilişkiyi anlamada yetersizlik.

B. Tekrarlanan/Takıntılı Davranışlar ve Sınırlı İlgiler ya da Etkinlikler

1. Tekrarlanan ya da takıntılı motor davranışlar, nesne kullanma ya da konuşma,
2. Aynılık üzerinde ısrar etme, rutinelere aşırı bağlılık
3. Yoğunluğu açısında anormal denilebilecek derecede takıntılı ve sabit ilgilere sahip olma,
4. Belli ses, doku ya da koku gibi duyuusal uyarılara karşı aşırı tepkili olma ya da tepkisiz kalma.

Erken çocukluk dönemi, beyin gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir. Bu dönemin sağlıklı ve gelişimin adımlarına uygun şekilde gerçekleşiyor olması çocuğun tüm hayatını doğrudan etkilemektedir.

Otizimli çocuklarda erken çocukluk döneminde iletişim, sosyal etkileşim ve davranış alanlarında gecikmeler görülmektedir. Ülkemizde son yıllarda geliştirilen ölçekler bu durumun 12 aylıktan itibaren belirlenmesini sağlamaktadır. Erkenden bu durumun belirlenmesi ile birlikte doğru ve yoğun eğitim alan çocuklarda olumlu yönde değişikliklerin olduğunu rapor eden bilimsel çalışmalar bulunmaktadır.

- (1-2 ay) Bir kişinin yüzüne bakma ve kişileri gördüğünde yüzünde gülümseme oluşmuyorsa (sosyal gülümseme),

- (4-5 ay) Karşısındaki kişinin iletişim başlatmasına karşılık bebeğiniz bu iletişimi göz ile takip etmiyorsa ve izlemiyorsa,
- (6-10 ay) Hece tekrarları «ba-ba», «de-de» «ma-ma» gibi sesler çıkartmıyorsa,
- (8-10 ay) Bakımı ile ilgilenen kişileri ayırt etmiyorsa,
- (9-12 ay) İki kişi bir nesne arasında kurulan dikkat (ortak dikkat) gelişmemişse, başkalarının niyetlerini izlemiyor ve kendisi ile ilgilenildiğinde sizinle sık sık göz kontağı kurmuyorsa,
- (18-24 ay) Nesnelere göstermek için işaret etmiyorsa, adına tepki vermiyorsa, bebeğini doyuruyormuş gibi yapma, gibi sembolik oyunlar oynamıyorsa, karşısındaki kişilerin hareketlerini taklit etme ve tek sözcükler söylemiyorsa (elma, göz, abla vb.),

Gelişimsel adımlara ek olarak;

- Akranlarının oynadığı oyunlara ilgi göstermiyorsa ve katılmıyorsa,
- Söylenenleri aradan vakit geçtikten sonra söylüyor ve anlaşılmayan sesleri sürekli ve garip biçimde tekrar ediyorsa,
- Sallanmak, çırpınmak gibi garip hareketleri varsa,
- Kendi istediği zaman iletişime giriyor ve talepte bulunuyorsa,
- Bazı eşyaları döndürmek, sıraya dizmek gibi sıra dışı hareketler yapıyorsa,
- Günlük yaşamındaki düzen ve rutin değişikliklerine aşırı tepki veriyorsa,

Erken tanının önemini göz önünde bulundurarak vakit kaybetmeden bir çocuk nöroloğu ya da çocuk psikiyatrisi bulunan hastaneye başvurmanız ve çocuğunuzun otizm spektrum bozukluğu açısından değerlendirilmesini isteyiniz.

Bir çocuğun otizm spektrum bozukluğu tanısı alabilmesi için, yukarıdaki belirtilerin tümünü birden göstermesi gerekmez. Ayrıca oyuncak arabayı havaya kaldırıp tekerini çevirmek gibi bütün çocukların yapabildiği davranışları da ayırmak gerekir. Önemli olan, bu davranışların hangi durumlarda ve ne kadar sık meydana gelerek soruna dönüştüğüdür. Buna da ancak uzmanlar karar verebilir.

Otizmin Spektrum Bozukluğu Tanısı Nasıl ve Kimler Tarafından Konur?

Otizm spektrum bozukluğu tanısını sadece konunun uzmanları koyabilir. Uzman çocuğu gözlemler, gelişim testleri yapar ve anne-babalara çocuğun gelişimi hakkında sorular sorarak tanısını koyar. Çocuklara 12 aylıktan itibaren tanı konabilir. Erken yaşta tanı konması, eğitime de erken başlanması açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Otizm spektrum bozukluğu tanısını çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanları koymaktadır. Bu süreçte en çok danışılan diğer uzmanlık alanı çocuk nörologlarıdır. Ayrıca, raporlarda çift imza gerektiğinden bu iki uzmanlık alanının değerlendirmesi yaygın olarak başvuru olan bir yoldur.

I. Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı (Çocuk ve Ergen Psikiyatri)

Çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı, çocuk ruh sağlığını değerlendiren, tanılayan ve tedavi eden doktordur. Çocuğunuzu gözlemler, sizinle görüşme yapar, tanı ölçütlerine göre çocuğunuzu değerlendirir, tıbbi muayenesini yapar ve tanısını koyar. Gerekirse tıbbi tetkik ve ilaç tedavisi önerir, ilaç, eğitime destek

olmak ve istenmeyen davranışları kontrol altına almak amacıyla verilir. Otizm spektrum bozukluğunun ilaçla tedavisi henüz mümkün değildir.

Çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanınızla, çocuğunuza tanı konulduktan sonra da ilişkinizi kesmeyin. Çocuğunuzun gelişimini takip edebilmesi ve bu gelişime göre gerekli düzenlemeleri yapabilmesi için düzenli aralıklarla (yılda bir ya da iki kez) çocuğunuzu uzmana götürmelisiniz.

II. Çocuk Nöroloğu

Çocuk nöroloğu, çocuklardaki beyin ve sinir sistemi sorunları üzerine uzmanlaşmıştır. Ülkemizde çocuk nöroloğu da otizm spektrum bozukluğuna ilişkin değerlendirme, tanılama ve tedavi yapabilmektedir. Ayrıca, otizmle birlikte görülme olasılığı yüksek olan bazı hastalıkların (*sara nöbetleri gibi*) olduğu ya da otizm dışında başka sorunların varlığı düşünülürse, çocuk nöroloğu tarafından bazı tıbbi tetkikler (*MR, 87, EEC vb.*) ve tedaviler de yapılabilir. Ancak, bütün otizimli çocukların yalnızca dörtte birinde bu tür sorunlar görülür. Doktor tarafından mutlaka ihtiyaç olduğu söylenmedikçe başvurulması gerekli değildir.

Tanı için Hangi Kurum ve Uzmanlara Başvurabilirsiniz?

- Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Bölümü bulunan üniversite hastanelerine,
- Çocuk ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanı bulunan Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastanelerine başvurabilirsiniz.

Bkz. Kimlere Danışabilirim El Kitabı

Otizm Spektrum Bozukluğunun Diğer Özellikleri Nelerdir?

Otizm spektrum bozukluğu ilgili sorunların çeşitleri ve dereceleri, çocuktan çocuğa büyük farklılıklar gösterir. Kimi çocuklarda bazı özellikler çok hafif, bazıları ise çok ağır gözlenebilir. Otizm spektrum bozukluğuna ilişkin belirtiler erken dönemde görülmeye başlanır. Belirtiler sosyal etkileşim, sosyal iletişim ve diğer alanlarda bireyin anlamlı ölçüde yetersizlik göstermesine yol açar. Ayrıca, davranışsal alanda da sorunlar görülür. Otizmliler çocukların bir kısmında normal zekâ düzeyi görülürken; birçoğunda değişik derecelerde öğrenme güçlüğüne

ve çeşitli düzeylerde zekâ geriliğine de rastlanabilir. Öte yandan, pek azında (yaklaşık %10), otizmin yanı sıra, çok güçlü bellek, müzik yeteneği vb. üstün özellikler görülür. Otizm spektrum bozukluğu olan bireyin yukarıda sıralanan alanlarda duyduğu destek gereksinimi otizmin yoğunluğunu da tanımlar.

Otizm Spektrum Bozukluğunun Tedavisi Var mıdır?

Otizm spektrum bozukluğunun ilaçla tedavisi bugün sahip olunan bilgilerle mümkün değildir. Ancak, otizm spektrum bozukluğunun belirtileri erken yaşta başlanılan yoğun eğitim desteğiyle azaltılabilir ve yeni beceriler kazandırılarak davranış sorunları ortadan kaldırılabilir. Otizmin tedavisi konusunda yapılan birçok çalışmanın sonucunda en iyi tedavinin eğitim olduğu anlaşılmıştır. Doktorların yazdığı ilaçlar da dâhil olmak üzere diğer tüm yöntemler çocuğun eğitimini desteklemek için kullanılır. Bu nedenle, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, bunun yanında erken, yoğun ve sürekli özel eğitim şarttır.

Özel Eğitim Nedir?

Özel eğitim, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir. Özel eğitim otizm spektrum bozukluğu olan her çocuğun kendine özgü gereksinimlerine göre yürütülür ve çocuğa yaşına uygun beceriler ve bağımsız bir yaşam sürmesine destek olacak davranışlar kazandırmayı hedefler.

Yaşamın ilk beş yılı, beynin en hızlı gelişim gösterdiği dönemdir. Dolayısıyla, özellikle de 5 yaşından önce alınan yoğun erken özel eğitim, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların gelişimi için çok önemlidir. Bu özellikleri karşılayan özel eğitim hizmetleri alan çocukların yarısına yakınının sosyal ilişkilerinin geliştiği, iletişim becerilerinin arttığı ve tekrarlayıcı davranışlarının ise azaldığı bilinmektedir. Ayrıca eğitimlerini diğer çocuklarla birlikte örgün eğitim sistemi içinde sürdürebildiği görülmektedir.

Özel eğitimin yoğun ve kesintisiz olması çok önemlidir. Ailelerin de eğitime katılması şarttır. Aileler, öğretmenler ve uzmanlar tarafından çocuğa öğretilen becerileri evde de öğretmeye devam etmeli ve bu konuda eğitime destek vermelidir. Ülkemizde de yürütülen pek çok araştırmada anne-baba ve kardeş, kuzen gibi diğer aile üyelerine otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarına nasıl öğretim sunacakları öğretildiğinde başarıyla öğretim sunabildikleri ve çocuklarına pek çok farklı beceriyi öğretebildikleri görülmüştür.

Eğitimin yoğunluğu, haftada en az 30 saat, tercihen 40 saat anlamına gelirken; kesintisizlik, yılda 12 ay demektir!

Bu yoğunlukta bir eğitim ancak bir ekip tarafından verilebilir. Bu ekipte bir öğretmenin ya da uzmanın yönlendirmesiyle başta anne-baba ve kardeşler olmak üzere çocuğun yakın çevresindeki herkes yer alır.

Sizi Bekleyen Zorluklar ve Yapabilecekleriniz

Özel gereksinimli bir çocuğun varlığını kabullenmek ebeveynler için uzun, zorlu ve iniş-çıkışlı bir süreçtir. Ailede her birey bu süreci farklı biçimlerde yaşayabilir; bu durumu anlamakta ve kabullenmekte kendine özgü zorluklarla karşılaşabilir. Ailenizde otizm spektrum bozukluğu söz konusu olduğunda mutlaka otizm konusunda bilgi edinin. Bunu yaparken doğru ve güvenilir bilgi kaynaklarına ulaştığınızdan emin olmalısınız!

Siz otizm spektrum bozukluğu olan bir ocuk ebeveyni olarak önünüzdeki bu yeni hayata uyum sağlamaya hazırlanırken, bir yandan da yakın çevrenizdekilerin bu durumu anlamaları ve kabul etmeleri için çaba harcamak durumunda kalabilirsiniz.

Bu durumda gerektiğinde otizm tanısı olan çocuğa sahip diğer ebeveynlerle görüşebilirsiniz. Bu ailelerde sorunların nasıl yaşandığı ve çözümlendiği konusunda görüş ve bilgi edinebilirsiniz. Ayrıca, psikolojik desteğe gereksinim duyduğunuzda bir uzmana başvurarak bu konuda yardım alabilirsiniz. Böylece, duygularınızı daha rahat ifade edebilir ve aileniz, çocuğunuz ve kendiniz için tam olarak ne yapmanız gerektiğine ilişkin daha doğru kararlar alabilirsiniz.

Ailede ne yaşarsanız yaşayın aile olarak bir bütün olduğunuzu unutmamalısınız. Ailedeki her bir üyenin iyilik halinin sağlanması ve korunmasına zen gösterilmesi gerektiği bilinmelidir. Bu anlamda kendinize, eşler olarak birbirinize ve varsa diğer çocuklarınıza vakit ayırıp kaliteli vakit geçirmeye zen göstermelisiniz.

Eğitimin Planlanması

Özel gereksinimli çocuklar için okulöncesi eğitim 1997 yılından beri zorunlu olmasına rağmen, ülkemizde otizmlili çocuklar için erken çocukluk (0-3 yaş) programı yoktur. Okul öncesi dönemdeki (3-6 yaş arası) çocukların okulöncesi eğitimi zorunludur. Ancak, çocuğun gelişimi ve özellikleri dikkate alınarak okulöncesi eğitim 1 yıl süreyle uzatılabilir. Diğer taraftan, uygulamada henüz bu yaş dönemindeki tüm çocukların bu eğitimden yararlanabildiklerini söylemek güçtür. Dolayısıyla, bu dönemdeki çocuklar özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde ya da özel eğitim okullarında da eğitim alabilmektedir.

Hiç zaman kaybetmeden bu kurum ve merkezlerden size yakın olan birine başvurmanızı ve çocuğunuza eğitim aldırmaya başlamanızı tavsiye ederiz. Çocuğunuza eğitim verecek eğitimcilerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara ülkemizde ABA eğitimi olarak da bilinen uygulamalı davranış analizi (UDA) ile eğitim verme konusunda yetişmiş ve deneyimli olduklarından emin olmak için araştırma yapmanızı tavsiye ederiz. Bu eğitimin maliyetinin belli bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır (*Bkz. Eğitim Hakkı Elkitabı*).

Kurumda alacağınız eğitimler saat olarak yeterli olmayacağı için, kurumun anne-

baba olarak sizleri ve gerekirse kardeşleri de eğitmesini, çocuğunuz için ev programları hazırlamasını ve sizin bu programları, eğitim kurumuyla paralel olarak öğretmeni ile birlikte sistemli bir şekilde yürütmenizi önemle tavsiye ederiz.

Eğitim Kademelerindeki Özel Eğitim Hizmetleri

Ülkemizde özel eğitim gerektiren çocuklar için zorunlu eğitim okul öncesi dönemden başlar ve ortaöğretim süresini kapsar.

1- Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi (0-36 ay)

Erken çocukluk dönemi eğitimi, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 35. Maddesinde de düzenlendiği üzere 0-36 ay arasındaki bireyleri kapsayan, okullar bünyesinde özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara eğitim vermek üzere özel eğitim erken çocukluk birimlerinin açılarak, erken çocukluk dönemindeki bireylerin yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte ilk eğitimini almasıdır. Bu eğitim okul ve kurumlarda verildiği gibi gerekli görüldüğünde evde de verilebilir.

Erken çocukluk eğitimi birimlerinin planlaması ve koordinasyonu yine Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından yapılmaktadır.

Çocuğunuzun eğitim hayatını sürdürebilmesi için 0 – 36 ay arası erken çocukluk döneminde ilk eğitimini alması oldukça önemlidir. Çevrenizdeki okullarda özel eğitim erken çocukluk eğitim birimi açılması için talepte bulunabilirsiniz.

2- Okul Öncesi Eğitim (37-66 veya 78 ay)

37-66 ay arası özel eğitime ihtiyacı olan çocukların okul öncesi eğitimi zorunludur. Özel eğitime ihtiyacı olan 37-66 ay arası çocukların okul öncesi eğitimlerini öncelikle kaynaştırma uygulamaları ile yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta veya özel eğitim sınıfında almaları gerekir. Okul öncesi eğitim, Özel Eğitim Değerlendirme Raporu ile velinin yazılı onayı doğrultusunda eylül ayı sonu esas alınarak 78 aya uzatılabilir.

3- İlköğretim (1-4. Sınıflar ile 5-8. Sınıflar)

İlköğretim çağındaki çocukların, öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitim görmesi esas olup, ilköğretim seviyesindeki eğitimlerini özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ilkokul ve ortaokullarda da sürdürebilirler. (Bkz. Özel Eğitim Sınıfı).

Çeşitli nedenlerle ilköğretim kurumlarını tamamlayamayan bireyler MEB Açık Öğretim Ortaokullarında, eğitimlerini sürdürebilirler. Özel eğitime ihtiyacı olduğunu Özel Eğitim Hizmetleri Kurulundan alınacak belge ile raporlandırmak şartıyla yaş kaydı aranmamaktadır.

4- Ortaöğretim

Ortaöğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, öncelikle yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarında sürdürebilecekleri gibi, özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ortaöğretim kurumlarına da kayıt yaptırabilirler.

Çeşitli nedenlerle ortaöğretim kurumlarını tamamlayamayan bireyler MEB Açık Öğretim Lisesi veya MEB Mesleki Açık Öğretim Lisesi eğitimlerini sürdürebilirler. Özel eğitime ihtiyacı olduğunu Özel Eğitim Hizmetleri Kurulundan alınacak belge ile raporlandırdıklarında eğitim süreci ve başarı değerlendirmesinde dikkate alınmaktadır.

5- Yükseköğretim

Ortaöğretimlerini tamamlayan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler; RAM'lar, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu veya rehberlik ve psikolojik danışma servisi tarafından yükseköğretime yönlendirilirler.

Evde Eğitim

Okul 6ncesi, ilkokul, ortaokul ve lise 7ağındaki 6zel eğitime ihtiya7ı olan ancak eğitim ve 6đretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olan 7ocuklara evde eğitim hizmeti verilebilir. Evde eğitim hizmetleri, 6zel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından planlanır.

6zel eğitim hizmetleri kurulu tarafından evde eğitim hizmeti almasına karar verilen bireylerin kaydı ilk6đretim kurumuna, orta6đretim kurumuna veya 6zel eğitim merkezi (okul) devam 7artı olmaksızın yapılır.

Evde eğitim hizmetinden yararlanan 7ocuk, kayıtlı bulunduğu okulda uygulanan 6đretim programlarından sorumludur. Ancak BEP geliştirme birimince bireyin eğitim performansına g6re, ihtiya7 duyduğu alanlarda bireyselleştirilmiş eğitim program hazırlanır. Başarı değerlendirmesi, yine kayıtlı bulunduğu okuldaki diğer 6đrenciler gibi yapılır; ancak 7ocuğun durumu ve 6zelliğine g6re 6đretmen, değerlendirme şekli y6ntem ve tekniklerinde değerliklik yapabilir.

Bireyin evde eğitim almasını gerektiren şartların ortadan kalkması durumunda bu hizmet sona erdirilir.

Özel eğitime ihtiyacı olan çocuğunuzun mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı ortamda eğitim görmesinin sağlanması esastır. Bu yönden çocuğunuz okuldaki zamanının tümünü yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta geçirebileceği gibi (tam zamanlı kaynaştırma), okuldaki zamanının bir bölümünü özel eğitim sınıfında da geçirebilir (yarı zamanlı kaynaştırma). Çocuğunuzun tam zamanlı olarak mı yoksa yarı zamanlı olarak mı eğitim almasının daha uygun olacağına, çocuğunuzun eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre ilgili kurullar ve aile tarafından karar verilir.

Her çocuk gibi sizin çocuğunuzun da eğitim hakkı vardır. Üç yaşını dolduran çocuğunuz engelliler için ülkemizde zorunlu olan eğitim çağına gelmiştir. Çocuğunuzun hiç zaman kaybetmeden eğitim alabilmesi için size en yakın Rehberlik ve Araştırma Merkezine başvurun.

Tohum Otizm Vakfı'na otizmle ve çocuğunuzla ilgili
her konuda başvurabilirsiniz.

Tohum Otizm Vakfı iletişim bilgileri:

Internet Adresi

www.tohumotizm.org.tr

Adres

Sıracevizler Cad. Zülfikarlar İş Hanı No:27 Kat: 3
Şişli-İstanbul

Telefon

0212 244 75 00

Faks

0212 244 75 04

